

УДК 338.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-9>**Рачинський О.В.**аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету**Rachynskyi Oleksandr**

Khmelnitsky National University

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

FACTORS INFLUENCING THE IMPROVEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

У статті автор проводить дослідження існуючих наукових підходів до трактування фінансового стану підприємств. Визначено внутрішні та зовнішні чинники, які найбільше впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств машинобудівної галузі. Охарактеризовано значимість аналізу таких економічних параметрів як фінансова стійкість, рентабельність, платоспроможність та ряду інших показників за якими визначають фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Розкрито необхідність удосконалення процесів аналізу фінансового стану підприємства, що надасть можливість вчасно виявляти відхилення фактично отриманих показників від запланованих та приймати ефективні управлінські рішення в напрямі забезпечення платоспроможності підприємства. Новим є те, що автором визначено напрями покращення фінансово-господарського стану підприємства, завдяки вдосконаленню процесу опрацювання інформаційних даних та внесення корективів у роботу функціональних елементів системи менеджменту.

Ключові слова: фінансовий стан, внутрішні та зовнішні чинники, машинобудівні підприємства, система управління, ефективність діяльності.

In the article, the author conducts a study of existing scientific approaches to the interpretation of the financial state of enterprises. The internal and external factors that most affect the financial and economic activity of enterprises in the machine-building industry are determined. Primary internal and external factors that negatively affect the financial and economic activity of machine-building enterprises have been identified. The concept of the financial state of the enterprise is complex, that is, it is characterized by a system of economic parameters that make it possible to determine the availability and use of financial resources of the economic entity. The significance of the analysis of such economic parameters as financial stability, profitability, solvency and a number of other indicators that determine the financial condition of a business entity is characterized. A special role in improving the financial and economic activity of enterprises is played by internal factors, in particular methods and tools for managing the entity's profitability, approaches to managing one's own financial resources, motivational measures, information support, analytical procedures. The analysis of the financial condition is the most important tool for carrying out the company's policy aimed at optimizing resource provision and increasing the competitiveness of products with the expansion of domestic and foreign sales markets. Analysis of all internal and external factors influencing the improvement of the financial and economic activity of the enterprise will enable managers to make optimal and effective decisions for the implementation of strategic plans. The influence of the external environment on the operation of the enterprise was studied in order to develop effective mechanisms and make effective management decisions. What is new is that the author has determined directions for improving the financial and economic condition of the enterprise, thanks to the improvement of the process of processing information data and making corrections in the work of the functional elements of the management system.

Key words: financial condition, internal and external factors, machine-building enterprises, management system, efficiency of activity.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах більшість вітчизняних промислових підприємств потребують значної модернізації, залучення

додаткових фінансових ресурсів, формування та реалізації програм державної підтримки, що вплине на стан економіки країни в цілому. Вироб-

ництво конкурентоспроможної продукції та активізація інноваційно-інвестиційних процесів можливе лише за умови стабільного фінансового становища господарюючого суб'єкта. Тому, важливим є дослідження питань впливу зовнішнього оточення на функціонування підприємства задля вироблення ефективних механізмів та прийняття ефективних управлінських рішень. Для цього, відповідальними фахівцями (управлінському персоналу) необхідно володіти достатньою кількістю інформаційних даних. Вірно організована робота у функціональних елементах системи управління підприємством сприятиме збору та опрацюванню інформації щодо факторів впливу на усі господарські процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням тенденцій розвитку та проблематикою функціонування машинобудівних підприємств займалися такі вчені-економісти як М. В. Афанасьєв, В. А. Головка, А. В. Вітюк, К. В. Король, А. Г. Корбутяк, Ю. В. Ковтуненко, І. Д. Падерін, Л. В. Соколова, О. В. Стойка, В.В. Чепка, О. Ходирєва та ін.

Машинобудівні підприємства провадять свою діяльність в часто змінних умовах зовнішнього середовища, зокрема політичних чинників, наявної фінансової кризи, активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів, що зумовлює потребу у подальших дослідженнях спрямованих на вирішення питань щодо покращення фінансового стану, реалізацію сформованих стратегій розвитку на усіх рівнях управління.

Метою дослідження є визначення чинників, які впливають на фінансово-господарську діяльність машинобудівних підприємств та напрямів забезпечення їх фінансової стійкості за нинішніх умов ведення бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для розвитку вітчизняної економіки машинобудування, як провідна галузь, має стратегічно важливе значення. Машинобудування є вагомим чинником забезпечення конкурентоздатності економіки країни, досягнення поставлених стратегій соціально-економічного розвитку. Негативним, на сьогодні, є перевищення експорту над імпортом продукції машинобудівного комплексу, значний знос основних засобів, зменшення надходження інвестицій, існування збиткових машинобудівних підприємств тощо. Існує необхідність у збільшенні рівня рентабельності та прибутковості машинобудівних підприємств, зростанні обсягів реалізації продукції, особливо за умов активізації євроінтеграційних процесів.

Варто визначити першочергові чинники внутрішнього та зовнішнього характеру, які негативно впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств машинобудування, а саме:

– складний фінансовий стан підприємств, потреба у забезпеченні додатковими фінансовими ресурсами, необхідність в активізації інноваційних процесів, залученні додаткових інвестицій;

– недостатній рівень платоспроможного попиту продукції машинобудівних підприємств на внутрішньому ринку;

– низький рівень конкурентоздатності як продукції, так і чималої кількості машинобудівних підприємств в цілому (необхідність у підвищенні якісних характеристик та проведенні змін в ціновій політиці);

– зростання цін на енергоносії, нестабільне політичне становище в країні;

– відсутність державних механізмів підтримки машинобудівної галузі та визначення її як однієї із пріоритетних галузей [1].

Основними факторами, які значно впливають на зниження обсягів виробництва продукції машинобудівних підприємств є потреба у залученні інвестицій, низький рівень інноваційних процесів, недостатність оборотних коштів.

Значна частина машинобудівних підприємств в 2019–2020 роках характеризується скороченням виробництва та, відповідно, реалізацією продукції. Аналіз індексів промислової продукції машинобудування свідчить про те, що з 2010 по 2014 роки відбувалось різке скорочення обсягів виробництва з 142,4% у 2010 році до 79,4% у 2014 році. Зокрема, з 2015 по 2018 роки відбувалось щорічне зростання обсягів машинобудівного виробництва до 112,4% у 2018 році, а потім падіння на 32,4% за два роки до 80,4% у 2020 році [2, с. 231].

На нашу думку, за нинішніх умов ведення бізнесу питання забезпечення належного рівня фінансової стійкості машинобудівних підприємств є одним із найважливіших для вирішення. Адже, фінансова стійкість характеризується співвідношенням обсягів власних та запозичених фінансових ресурсів. Важливим фактором забезпечення належного рівня фінансової стійкості машинобудівного підприємства є формування такого стану фінансових ресурсів, їх розподілення та використання, за якого підприємство здатне підвищувати рівень прибутковості, зберігати належний рівень платоспроможності та кредитоспроможності під впливом різноманітних чинників зовнішнього середовища.

Автори Вітюк А. В., Савельєва А. О. зазначають, що фінансова стійкість – це така характеристика фінансового стану підприємства, що залежить та чинить вплив на усі напрями фінансово-господарської діяльності, забезпечуючи ефективне управління капіталом та рухом фінансових ресурсів, реалізацію стратегічних напрямів розвитку, а також стабільний розвиток

не тільки у поточному періоді, але й у довгостроковій перспективі [3, с. 268].

Корбутяк А. Г., Бута М. М., досліджуючи підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства» зазначають, що більшість науковців визначають зміст даної категорії за методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [4, с. 150]. Отже, дане поняття фінансового стану підприємства є комплексним, тобто характеризується системою економічних параметрів, які надають змогу визначити наявність та використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта.

Комплексність даного поняття фінансового стану підприємства полягає у тому, що: фінансовий стан є об'єктом управління, який можна визначити лише через існування відповідних економічних параметрів; фінансовий стан є основним показником фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Фінансовому стану як поняттю притаманна статика, тобто визначення в певний часовий проміжок, а також, одночасно, фінансовий стан проявляється у динаміці, тобто можливості визначити перспективи розвитку на той чи інший період. Крім того, фінансовий стан характеризує не тільки рівень забезпечення господарюючого суб'єкта необхідними фінансовими ресурсами, а й раціональністю їх розміщення.

Чепка В. В., Матяш О. К. пропонують досліджувати фінансову стійкість як комплексне поняття, в якому відображається стабільний фінансовий стан підприємства, за якого ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечуються фінансова автономія, платоспроможність, доходність та рентабельність, розвиток діяльності на поточний та майбутній періоди [5, с. 652–653].

Фінансова стійкість підприємства забезпечує не тільки його інвестиційну привабливість, а є важливим фактором забезпечення конкурентоздатності його продукції та розширення внутрішніх та зовнішніх ринків збуту в умовах активізації євроінтеграційних процесів. Також, від фінансової стійкості залежить розвиток економічного потенціалу машинобудівного підприємства.

Автор Король К. В. наголошує на існуванні диспропорційності стану вітчизняних машинобудівних підприємств. Дана диспропорційність визначає потребу в покращенні управлінських механізмів підприємства з метою реалізації сформованих стратегій розвитку. Управлінські процеси вимагають удосконалення на усіх рівнях управління, на рівні галузі, а також на рівні безпосередньо господарюючого суб'єкта [6, с. 162].

Групи внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, в загальному, співвідносяться із

факторами, що впливають на фінансовий стан, фінансову стійкість, рентабельність та платоспроможність підприємства.

Серед зовнішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність машинобудівного підприємства варто виокремити фактори прямої та непрямої дії. До зовнішніх факторів впливу прямої дії відносяться: конкурентне середовище, споживачі продукції, взаємовідносини із постачальниками, розвиток галузі, існуюча інфраструктура ринку, діяльність органів влади (законодавчо-нормативна база). Факторами зовнішнього оточення господарюючого суб'єкта непрямої дії є міжнародне оточення, науково-технічний прогрес, міжнародні події, політичне становище (стабільність), соціально-культурні чинники, міжнародні економічні відносини та стан економіки країни, науково-технічний рівень розвитку [7, с. 58].

Особливу роль у покращенні фінансово-господарської діяльності підприємств відіграють саме внутрішні фактори, зокрема методи й інструментарій управління прибутковістю суб'єкта, підходи до управління власними фінансовими ресурсами, мотиваційні заходи, інформаційне забезпечення, аналітичні процедури та ін.

Одним із важливих напрямів покращення фінансово-господарського стану машинобудівного підприємства є вдосконалення інформаційної бази даних. Чимала роль у цьому належить такому функціональному елементу системи управління підприємством як аналіз фінансового стану, об'єктами якого є ліквідність підприємства, фінансова стійкість, платоспроможність, рух фінансових ресурсів, ділова активність господарюючого суб'єкта та активи і пасиви підприємства [8]. Удосконалення процесів проведення аналізу фінансового стану підприємства надає можливість вчасно виявляти відхилення фактично отриманих показників від запланованих, визначити резерви покращення фінансово-господарської діяльності та приймати ефективні управлінські рішення в напрямі забезпечення платоспроможності підприємства. В умовах мінливого бізнес оточення, удосконалення підсистеми управління фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта є основою зміцнення фінансової стабільності та стійкості.

Управлінському персоналу необхідно визначити напрями покращення інформаційного, технологічного, фінансового забезпечення. Також, на рівні управління підприємством (за необхідності) мають бути внесені корективи (зміни) у функціональні складові менеджменту такі як: стимулювання, мотивація, облік, організація, планування, прогнозування, аналіз, контроль, моніторинг. Формування підсистеми показників результативності надасть змогу вчасно реагу-

вати на зміни умов функціонування та приймати ефективні управлінські рішення.

Використовуючи різноманітні фінансові методи, важелі, інформаційне забезпечення управлінський персонал провадить управління фінансовим станом з метою досягнення поставлених цілей розвитку. Цілеспрямованим управлінням фінансовою стійкістю та фінансовим станом господарюючого суб'єкта є формування та реалізація стратегічних орієнтирів щодо підвищення рентабельності та забезпечення стабільності діяльності підприємства. Серед завдань аналізу фінансового стану, зокрема його управління, слід виокремити такі як: систематизація та опрацювання показників фінансової стійкості та рентабельності господарюючого суб'єкта; оцінювання стану та динаміки ліквідності й платоспроможності підприємства; оцінка ділової активності; аналіз результативності використання майна підприємства, а також ефективності використання фінансового забезпечення; формування напрямів покращення показників ефективності діяльності. Для визначення рентабельності відповідальні фахівці розраховують такі коефіцієнти як рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, власних коштів та продукції підприємства. Удосконалення опрацювання інформаційних даних в системі управління підприємством надасть можливість приймати ефективні управлінські рішення, вчасно вносити корективи у попередньо сформовані поточні та стратегічні плани.

Фундаментальними напрямками покращення фінансового стану та діяльності підприємства в цілому є збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків; мобілізація внутрішніх резервів та економічна інтеграція. Вагомість та актуальність економічної інтеграції, а саме горизонтальної та вертикальної її видів, полягає у постійній зміні ринкової ситуації, яка характеризується підвищенням конкуренції та неспроможністю більшості вітчизняних виробників конкурувати на ринку з іноземними товарами [9, с. 377].

В контексті покращення фінансово-господарської діяльності та забезпечення належного фінансового стану, управлінський персонал має постійно проводити моніторинг внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємства; здійснювати заходи із зменшення впливу ризиків та загроз; сформувати ефективну систему аналітичних показників, які в повній мірі надаватимуть інформацію про діяльність підприємства в розрізі структурних підрозділів; забезпечити взаємозв'язки між базовими функціональними складовими системи управління підприємством; сформувати плани внесення корективів при виявленні значних відхилень між

фактичними показниками та плановими; сформувати адаптивні механізми, які будуть використані у випадку негативного впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

Для розвитку підприємств машинобудування необхідно сформувати та реалізувати цілісний механізм підвищення ефективності їх функціонування, цілеспрямованим якого повинно бути:

- впровадження державних програм та стратегій, спрямованих на розвиток машинобудівної галузі, в тому числі й визнання галузі на державному рівні пріоритетною, що супроводжується внесенням змін до законодавчо-нормативної бази;

- використання новітніх технологій, устаткування та обладнання із метою забезпечення належного рівня конкурентоздатності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку;

- забезпечення формування інноваційних кластерів;

- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності, а також зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування;

- формування системи управління витратами та фінансовими ресурсами, удосконалення кожної функціональної підсистеми менеджменту підприємства.

Висновки. Отже, фінансова стійкість є базисом покращення фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, основою реалізації поточних та стратегічних цілей у забезпеченні безперебійної діяльності. Аналіз фінансового стану є найважливішим інструментарієм проведення політики підприємства, спрямованої на оптимізацію ресурсного забезпечення та підвищення конкурентоздатності продукції із розширенням внутрішніх та зовнішніх ринків збуту. Аналіз усіх внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на покращення фінансово-господарської діяльності підприємства надасть змогу управлінцям приймати оптимальні ефективні рішення для реалізації поставлених стратегічних планів. Визначення в подальшому основних проблем ведення бізнесу машинобудівними підприємствами в контексті забезпечення фінансового стану, фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності та інших показників ефективності стане підґрунтям для виокремлення напрямів покращення їх фінансово-господарської діяльності, а також напрямів забезпечення конкурентоздатності продукції, зменшення впливу ризиків функціонування, реалізації поставлених цілей, а також напрямів розширення як внутрішніх, так і зовнішніх ринків збуту продукції в умовах активізації євроінтеграційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Соколова Л. В., Стойка О. В. Сучасний стан машинобудування України та тенденції його розвитку за умов незбалансованої економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення: 05.06.2022).
2. Ходирева О. Сучасний стан та проблеми розвитку машинобудівних підприємств України. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. № 1. С. 227–238.
3. Вітюк А. В., Савельєва А. О. Аналітичне дослідження факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств Вінницької області. *Бізнес-інформ*. 2019. № 1. С. 267–272.
4. Корбутяк А. Г., Бута М. М. Підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 149–153.
5. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 12. С. 649–655.
6. Король К. В. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2014. № 2 (36). С. 158–163.
7. Ковтуненко Ю. В., Олексійчук А. Г., Васалатій Т. М. Фактори зовнішнього середовища, які впливають на вибір стратегії виробничого підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 55–58.
8. Куцай Н. С., Демчук В. О. Сутність, задачі та етапи управління фінансовим станом підприємства. *Modern Economics*. 2021. № 25(2021). С. 92–97.
9. Ковбасюк А. М. Напрями вдосконалення фінансового стану підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 372–377.

References:

1. Sokolova L. V., Stoika O. V. (2019) Suchasnyi stan mashynobuduvannia Ukrainy ta tendentsii yoho rozvytku za umov nezbalansovanoi ekonomiky [The current state of mechanical engineering in Ukraine and trends in its development under the conditions of an unbalanced economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7378> (accessed: 05.06.2022).
2. Khodyrieva O. (2021) Suchasnyi stan ta problemy rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy [The current state and problems of the development of machine-building enterprises of Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 31, no. 1, pp. 227–238.
3. Vitiuk A. V., Savelieva A. O. (2019) Analitychne doslidzhennia faktoriv vplyvu na finansovu stiikest mashynobudivnykh pidpriemstv Vinnytskoi oblasti [Analytical study of factors influencing the financial stability of machine-building enterprises of the Vinnytsia region]. *Biznes-inform*, no. 1, pp. 267–272.
4. Korbutiak A. H., Buta M. M. (2017) Pidkhody do traktuvannia poniattia «finansovyi stan pidpriemstva» [Approaches to the interpretation of the concept of «financial condition of the enterprise»]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu*, vol. 16, no. 1, pp. 149–153.
5. Chepka V. V., Matiash O. K. (2017). Finansova stiikest pidpriemstva: sutnist ta faktory vplyvu [Financial stability of the enterprise: essence and influencing factors]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 12, pp. 649–655.
6. Korol K. V. (2014) Ekonomichnyi stan ta problemy rozvytku haluzi mashynobuduvannia v Ukraini [Economic condition and development problems of the mechanical engineering industry in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 2 (36), pp. 158–163.
7. Kovtunencko Yu. V., Oleksiichuk A. H., Vasalatii T. M. (2016). Faktory zovnishnoho seredovyscha, yaki vplyvaiut na vybir stratehii vyrobnychoho pidpriemstva [Factors of the external environment that influence the choice of the strategy of the production enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 11, pp. 55–58.
8. Kutsai N. S., Demchuk V. O. (2021) Sutnist, zadachi ta etapy upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva [The essence, tasks and stages of managing the financial condition of the enterprise]. *Modern Economics*, no. 25, pp. 92–97.
9. Kovbasiuk, A. M. (2016) Napriamy vdoskonalennia finansovoho stanu pidpriemstva [Directions for improving the company's financial condition]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 372–377.